

ДАТИ. ПОДІЇ. ФАКТИ

ПАМ'ЯТІ ВАЛЕНТИНИ ФЕДОРІВНИ САЗОНОВОЇ (1943–2021)

8 квітня 2023 р. доктору хімічних наук, професору Валентині Федорівні Сазоновій виповнилося б 80 років. Більша частина її життя була пов'язана з кафедрою фізичної та колоїдної хімії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Протягом 20 років (з 1999 по 2019 роки) вона займала посаду завідувачки кафедри фізичної та колоїдної хімії. Як завідувачка кафедри Валентина Федорівна запам'яталась керівником, який приділяв багато уваги розвитку кафедри, згуртованості членів колективу, плідній взаємодії викладачів кафедри зі студентами. Як науковий керівник дипломних і дисертаційних робіт, вона випустила у самостійне професійне життя не одне покоління фахівців в галузі фізичної та колоїдної хімії. Згадаємо цю чудову людину, мудрого керівника, талановитого науковця і педагога, тому що «життя тих, хто пішов від нас, продовжується в пам'яті живих».

Валентина Федорівна Сазонова народилася 8 квітня 1943 року у м. Володимир у сім'ї лікарки і військовослужбовця. Середню школу закінчила у м. Вознесенськ Миколаївської області.

У період з 1960 по 1965 рр. здобувала вищу освіту на хімічному факультеті Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Для спеціалізації студентка Валентина Сазонова обрала кафедру фізичної хімії, яку в той час очолював видатний вчений О. К. Давтян. Саме професор О. К. Давтян був першим науковим керівником В. Сазоновой. Її дипломна робота була присвячена визначенню питомої поверхні каталізаторів паливних елементів.

Після закінчення університету у 1965 році за спеціальністю «Хімія. Фізична хімія» В. Ф. Сазонова за розподілом була направлена до Всесоюзного НДІ ставко-

вого рибного господарства, де працювала молодшим науковим співробітником лабораторії гідрохімії. Наукові інтереси В. Ф. Сазонової в цей період були пов'язані з вивченням ґрунту ставків, складу та властивості води. Крім того, вона опанувала різні фізичні та фізико-хімічні методи дослідження, зокрема, метод емісійної спектроскопії, який був використаний нею при подальшій роботі.

З 1967 року почалася її плідна 52 річна трудова діяльність на кафедрі фізичної хімії хімічного факультету Одеського університету ім. І.І. Мечникова. Вона пройшла нелегкий шлях від старшого лаборанта (1967–1974), аспіранта (1974–1977), асистента (1977–1982), доцента (1982–1995) до професора (1995–1995) і завідувача кафедри (1995–2019), керівника наукової школи "Наукові основи флотаційного методу очищення техногенних вод".

Наукова діяльність В. Ф. Сазонової пов'язана з д.х.н., професором Л. Д. Скрильовим, який у 1972 році очолив кафедру фізичної хімії. Під керівництвом Л. Д. Скрильова на кафедрі розпочалися дослідження у галузі фізико-хімії поверхневих явищ. В. Ф. Сазонова брала активну участь у науково-дослідній роботі; її перше завдання полягало у дослідженні впливу природи емульгаторів на стійкість емульсій екстрагентів.

В. Ф. Сазонова виявила неабиякий хист до науково-дослідної роботи, яку продовжувала, активно працюючи над кандидатською дисертацією на тему «Фізико-хімічні закономірності флотаційного виділення та розділення іонів рідкісноземельних елементів» під керівництвом професора Л. Д. Скрильова, і яка була успішно захищена у 1981 році в Московському хіміко-технологічному інституті ім. Д.І. Менделєєва. У дисертації наведено раніше невідомі експериментальні дані, які показали принципову можливість флотаційного вилучення та розділення рідкісноземельних елементів за допомогою калієвих солей жирних та абієтинових кислот. Встановлено склад та властивості алкілкарбоксилатів та абієтатів рідкісноземельних елементів з використанням методів ІЧ-спектроскопії, рентгенографії, емісійної спектроскопії, термогравіметрії, кондуктометрії.

У 1995 році В. Ф. Сазонова захистила докторську дисертацію на тему «Фізико-хімічні основи процесу флотаційного виділення та розділення іонів важких металів» та здобула науковий ступінь доктора хімічних наук. Захист відбувся у Фізико-хімічному інституті захисту доквілля та людини Міністерства освіти та НАН України при Одеському державному університеті ім. І.І. Мечникова. У докторській дисертації В. Ф. Сазонова на основі узагальнення експериментальних даних опрацювала колоїдно-хімічну модель процесу флотаційної очистки стічних вод промислових підприємств від іонів важких металів. Сформульовані в дисертації уявлення про суть та механізм явищ, які лежать в основі елементарних актів флотаційного процесу, стали основою нового перспективного напрямку в області фізико-хімії поверхневих явищ. Протягом 2000–2010 років дослідження в цьому напрямку, проведені під керівництвом та за участю В. Ф. Сазонової на кафедрі фізичної та колоїдної хімії, дозволили розробити теорію концентрування речовин молекулярного та колоїдного ступеня дисперсності сучасними різновидами методу іонної флотації (флотоекстракції, сорбційної флотації тощо).

В. Ф. Сазонова зробила внесок у вирішення практично важливих питань, насамперед, екологічного характеру. Результати її наукових досліджень було вико-

ристано при розробці та впровадженні у виробництво технологічних схем очищення стічних вод гальванічних ділянок підприємств різного профілю. Схеми, які були впроваджені ВО «Чернівцілігмаш» (1987) та на Одеському верстатобудівному ВО (1993), дозволили очищати промивні стічні води гальванічних відділів, забруднені іонами важких металів, до норм, які відповідають вимогам ДСТУ до технічної води та завдяки цьому перейти до безвідходної технології виробництва.

Наукові інтереси професора В. Ф. Сазонової протягом 2010–2019 років стосувалися дослідженню теоретичних основ сорбційного вилучення сполук важких металів, зокрема, природних радіонуклідів (уран, торій) та супутніх ним рідкісноземельних металів. Ці дослідження стали можливими завдяки науковому співробітництву кафедри фізичної та колоїдної хімії ОНУ імені І.І. Мечникова та Інститутами фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського та загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України, запровадженому завдяки науковим контактам та наполегливості В. Ф. Сазонової.

В. Ф. Сазонова є автором понад 400 наукових праць, у тому числі понад 250 статей, опублікованих у провідних фахових виданнях СРСР (до 1991 р.), України та іноземних журналах, зокрема, 21 таких, що входять до наукометричних баз Scopus, WoS; 4 авторських свідоцтв СРСР, 1 патенту України на винахід та 4 патентів України на корисну модель. Співавторами більшості робіт були її учні – аспіранти та студенти, яким вона завжди приділяла велику увагу, прищеплюючи любов до науки. В. Ф. Сазонова була співкерівником кандидатської дисертації О. В. Перлової, керівником кандидатських дисертацій Л. Е. Пеня (Колумбія), М. А. Кожемяк, Н. О. Перлової.

Педагогічна діяльність В. Ф. Сазонової пов'язана з розробкою спецкурсу «Фізико-хімія поверхневих явищ» (1981 р.), який містив спецпрактикум з оригінальних лабораторних робіт, що базувалися на результатах власних наукових досліджень Валентини Федорівни; читанням лекцій з основних курсів «Фізична хімія», «Колоїдна хімія», «Будова речовини»; розробкою та викладанням спецкурсу для магістрів «Структура води». Валентина Федорівна приділяла значну увагу створенню методичного забезпечення дисциплін, що викладала. У співавторстві з Л. Д. Скрильовим нею було розроблений та опублікований навчальний посібник «Колоїдно-хімічні основи захисту навколишнього середовища від іонів важких металів. Іонна флоатація» (1992 р.), а також, сумісно з викладачами кафедри, багато інших навчально-методичних видань (посібники, конспекти лекцій, збірки задач, методичні вказівки), що, безумовно, сприяло підвищенню якості викладання та рівня засвоєння матеріалу студентами.

Ось як згадують Валентину Федорівну співробітники кафедри та члени її родини: «Валентина Федорівна – розумна, добра, весела, щира людина. У неї дуже приємний голос та світла душа. Красива м'яка посмішка та ясні очі... Робота для неї була другим домом. Вона присвятила їй багато років і щиро любила. Вірила, що робить правильне діло, передаючи студентам та аспірантам знання, якими вона володіла. Для неї було важливо НАВЧИТИ. І їй було важливо все встигнути, зробити все необхідне. Такою ми її знаємо та пам'ятаємо.»

В. Ф. Сазонова пішла з життя 27 серпня 2021 р. Світла пам'ять про цю чудову людину назавжди залишиться у серцях її рідних, друзів, колег, учнів.